

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті описано основні методи навчання іноземних мов та дана їх загальна характеристика, розглянуто технології навчання, їх особливості у процесі вивчення іноземних мов. Розглядаються питання удосконалення методів навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах. Також дана коротка характеристика принципів та напрямів навчання, за допомогою яких здійснюється освітня мета. Описано декілька методів навчання: метод активізації можливостей, особистісно-діяльнісний метод, метод особистісно-орієнтованого навчання. Висвітлено мету навчання іноземної мови у ВНЗ, що дозволять реалізувати знання студентів, навички для розв'язання конкретних комунікативних завдань в реальних життєвих ситуаціях.

Ключові слова: механізм, метод навчання, технологія навчання, інтенсивне навчання.

В статье описано основные методы изучения иностранных языков, дана общая характеристика, рассмотрено технологии изучения, их особенности в процессе изучения иностранных языков. Рассматриваются вопросы усовершенствования методов учебы иностранных языков в высших учебных заведениях. Также дана краткая характеристика принципов и направлений учебного процесса, с помощью которого осуществляется образовательная цель. Описано несколько методов учебы: метод активизации возможностей, личностно-ориентированный метод, метод личностно-ориентированной учебы. Отражена цель учебы иностранного языка в ВУЗАХ, которые позволят реализовать знание студентов, навыков для решения конкретных коммуникативных заданий в реальных жизненных ситуациях.

Ключевые слова: механизм, метод изучения, технологии изучения, интенсивное обучение.

It is overviewed in the article the main methods of learning foreign languages, and given their general characteristics. It is described the technologies of learning foreign languages, their particularities during the process of foreign language studying. The questions of improvement of methods of studies of foreign languages are examined in higher educational establishments. With the development of modern society there is the greater personal interest in the study of foreign language, the searches of new methods of studies are conducted. One of such methods is intensification of foreign language studies. This concept is often bound to the speed language study, the main line of that is studies only to the verbal forms of studies for a short period. Short description of principles and directions of studies, by means of that an educational aim comes true, is also given. A few methods of studies are described: method of activation of possibilities, personally oriented method, and method of the personality-oriented studies. Personally - oriented approach and educational project combine the upbringing with the education into the united process of the support, the socially-pedagogical defense and the development of the students, the preparation of his personal process of the creativity and self-realization.

Next to students' studying of lexical minimum in accordance with the grammatical and syntactic structure of language, we speak about the students' skills and abilities. The basic accent of educational discipline of "foreign language" is directed on the forming for the students' component set of language abilities, capacities for realization of language actions, of different degree of complication, acts, that contain an exposure and description of reasons and aims that induce development of personality, their behavior and skills.

The aim of studies of foreign language is reflected in higher educational establishments of higher learning that will allow realizing knowledge of students, skill for the decision of concrete communicative tasks in the real vital situations.

Key words: mechanism, methods of learning, technologies of studying, intensive studying.

Вступ. З розвитком сучасного суспільства вивчення іноземної мови набуває все більшої популярності, проводяться пошуки нових методів навчання. Одним із таких методів є інтенсифікація навчання іноземних мов. Це поняття часто пов'язують з швидкісним вивченням мови, головною рисою якого є навчання лише усним формам навчання за короткий період, а така думка є не зовсім правильною.

Дослідження наукової літератури свідчить про те, що проблема організації та оптимізації навчального процесу, удосконалення методів навчання завжди була однією з найбільш актуальних проблем освіти. Ці питання обговорювались у наукових працях багатьох психологів і педагогів, таких як Д.Брунер, П.Гальперін, Д.Ельконін, Г.Костюк, О.Леонтьєв, В.Ляудіс, М.Гузик, І.Лернер, та інші.

Постановка завдання. Метою написання статті є удосконалення методів навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі.

Результати. Термін «інтенсивне навчання» вперше був запропонований болгарським вченим Георгієм Лозановим. Саме ним у 1966 р. у Софії був заснований науково-дослідний інститут сугестології. Це наука, яка вивчає навіювання та навіюваність (у викладанні та психології). Ця методика вивчення іноземної мови заснована на вибіркового лексичному матеріалі загальноновживаної базової лексики. У процесі навчання не потрібно відразу навантажувати студентів великою кількістю лексичного матеріалу, а поступово збільшувати об'єм навчального матеріалу новими словами або фразами. Одним із важливих моментів сугестивного методу є те, що він не вимагає від студентів активної участі. Механізм швидкого засвоєння навчального матеріалу заснований на запам'ятовуванні лексики на рівні зорового пізнання. Крім того, сугестивний метод базується на підсвідомому запам'ятовуванні, при цьому процес навчання проходить на рівні неусвідомленої психічної діяльності [1].

Для того, щоб повністю зрозуміти стратегію інтенсивного навчання, потрібно виділити певні методичні принципи, на основі яких це навчання базується. Будь-яка методична система розкривається в якісній своєрідності її підсистем та компонентів, особливо в їх взаємодії. Основними підсистемами можна вважати мету, зміст навчального предмету, засоби і методи навчання [3; с.15]. Відповідно до підсистем навчання і виділяють методичні принципи навчання. Можна віднести особистісного спілкування, принцип особистісно-рольової організації навчального матеріалу, принцип поетапно-концентричної організації матеріалу та процесу навчання, принцип колективної взаємодії.

Особливості таких технологій полягають:

1. у використанні прийомів, які активізують свідомі та підсвідомі процеси психіки для створення різноманітної та міцної мовної бази;
2. в розробці завдань, які мотивують спілкування;
3. в оптимальній організації колективної взаємодії студентів між собою та викладачем [2; с.9].

Серед великої кількості підходів до навчання і напрямків здійснення освіти можна виділити наступні два. Один з них - авторитарний, репресивний - уособлював собою командну, імперативну педагогіку, жорстко регламентуючи суб'єктно-об'єктні відносини між викладачем і студентом. Інший вбачав у підході - основу процесу навчання і виховання педагогіку співробітництва, метою якого є розвиток особистості студента.

Проблема взаємодії викладача і студента набула особливої актуальності починаючи з 70-х років XX століття у зв'язку з інтенсивною розробкою і реалізацією комунікативного підходу в навчанні іноземних мов. Розвиток у студентів уміння організувати свою мовну поведінку мовою, яку вони вивчають, адекватно задачам спілкування, тобто розвиток комунікативної компетенції, став пріоритетним напрямком у сфері навчання іноземних мов.

Основні психолого-педагогічні принципи, які лежать в основі методу активізації резервних можливостей особистості, органічно пов'язані з ведучими теоретичними положеннями психологічної школи (концепція особистості А.Н.

Леонтьєва, теорія колективу А.В. Петровського), впливають із уявлень про мовну діяльність, які були вироблені психолінгвістикою (А.Н. Леонтьєв, І.А. Зимня), враховують можливості використання сфери несвідомого в навчанні (Г.Л. Лозанов). Усе це визначає широку варіативність застосування цих принципів. Це обумовило різноманітність термінів для позначення методів навчання: суггестопедичний, емоційно-значеннєвий, модульний, індивідуально-комунікативний.

Із середини 80-х років комунікативний підхід до навчання іноземних мов вступив у новий етап свого розвитку. Лінгвісти й лінгводидакти почали виявляти зацікавленість не просто мовними здібностями, але й здібністю людини розуміти та породжувати мовні висловлювання. З'явилися такі категорії, як глобальна компетенція, мовна особистість, мовна свідомість. Поряд з оволодінням студентами лексичним мінімумом відповідно до граматичної й синтаксичної структури мови, йдеться і про оволодіння концептами культури іносоціума, а також комунікативно-поведінковими навичками й уміннями. Тобто основний акцент навчальної дисципліни «іноземна мова» спрямовується на формування у студентів багатокомпонентного набору мовних умінь, здібностей до здійснення мовних дій різного ступеня складності, вчинків, що містять виявлення і характеристику мотивів і цілей, що спонукають розвиток особистості, її поведінку [4,45].

Процес навчання іноземних мов повинен виключати мало усвідомлену активність студентів на рівні мовної поведінки й розвивати здатність здійснювати комунікативну діяльність самостійно не тільки і не стільки на репродуктивному рівні, скільки на рівні продуктивному, творчому. Така здатність відрізняє лише особистість вільну, розкріпачену, що вміє діяти від себе особисто, тобто таку, що вміє реалізувати свої особисті комунікативно-пізнавальні потреби. Було встановлено, що розвивати свої комунікативно-пізнавальні потреби студент може двома способами. Перший пов'язаний з використанням прийомів, що стимулюють ситуацію реального мовного спілкування (розігрування діалогів-зразків, ділові ігри і т.д.). Другий спосіб - побудова в навчальному процесі «запропонованих

обставин» таким чином, щоб студент реально знаходився в ситуації, коли йому доводиться діяти так чи інакше.

У світлі сучасної моделі навчання іноземних мов другий спосіб є більш ефективним. До того ж спілкування - це не простий обмін інформацією, спрямований на досягнення певної мети, це активна взаємодія учасників цього процесу, мета якого найчастіше має «немовний» характер. Мова виступає лише засобом здійснення цієї взаємодії, у ході якої люди, впливаючи один на одного за допомогою знаків, організовують свою спільну діяльність.

Нова педагогічна парадигма, визначаючи зміну характеру процесу навчання, припускає і зміну характеру основної схеми взаємодії викладача і студентів. Це повинна бути схема суб'єкт-суб'єктного рівнопартнерського освітнього співробітництва викладача і студентів у спільному, дидактично організованому викладачем вирішенні навчальних комунікативно-пізнавальних задач. Методичні проблеми осмислюються сьогодні з позиції декількох сфер процесу навчання іноземних мов: викладач-студент і викладання мови - вивчення мови. При цьому особлива увага приділяється сфері, зв'язаній з процесами засвоєння мови. Досліджувати загальні закономірності навчання мови - значить дати опис моделі володіння мовою і механізму її функціонування та відповісти на запитання, яким чином відбувається засвоєння мови.

Найбільш адекватною сучасним методичним поглядам є так звана лінгводидактична модель «міжмовної компетенції». У ході навчання іноземної мови студент утворює свою власну, самостійну мовну систему, що має основні риси рідної мови і досліджуваної мови - «змішаний/міжмовний код», а також свої власні специфічні особливості, незалежні від перших двох мов. Міжмовний код розвивається динамічно, на основі загального мовного досвіду студента у ході оволодіння останнім різними стратегіями спілкування.

Розглядаючи мову як засіб людської комунікації, як складову частину багатоаспектної соціальної взаємодії, представники "міжмовної" гіпотези вважають, що в процесі оволодіння іноземною мовою студент будує свої власні індивідуальні гіпотези щодо засвоюваних елементів мови. Він усвідомлює

наявність чи відсутність у своєму мовному досвіді з іноземної мови адекватних для спілкування засобів і самостійно приймає рішення щодо вибору стратегії, щоб відбувся акт спілкування з носіями мови, яка вивчається.

У зв'язку з посиленням психологічної складової наук, що займаються аналізом мовної комунікації, одним з основних принципів навчання став принцип особистісно орієнтованого навчання. У роботах С.Д. Рубінштейна [4,55] і А.Н. Леонтьєва були закладені основи особистісно-діяльнісного підходу до процесу навчання іноземних мов. Даний принцип, будучи відображенням нової освітньої філософії, залишається у вітчизняній методиці навчання іноземних мов, і в даний час є одним з основних у реалізації гуманістичних ідей у навчанні предмету. Він відповідає діяльнісній природі навчальної дисципліни «іноземна мова». Якщо в центрі навчання знаходиться особистість студента, який розвивається, то взаємодія студента з викладачем і товаришами по групі (як фактор у розвитку особистості студента) привертає увагу дослідників в області методики викладання іноземних мов. У методичній літературі накопичений багатий теоретичний і практичний досвід, що дозволяє зрозуміти сутність і специфіку особистісно орієнтованого навчання, переосмислити роль і функції викладача і статус студента в навчальному процесі. Розглядаючи особистість як суб'єкт діяльності, який формується в діяльності й у спілкуванні, виникає необхідність урахування національних, статево-вікових, індивідуально-психологічних особливостей студента як особистості.

Висновки. Зміст навчання, його організація відповідно до даної гіпотези сприятимуть стимулюванню студента до вільного і творчого прояву своєї мовної активності. Навчити творчо користуватися мовою можна тільки в ході активного спілкування (взаємодії) всіх суб'єктів навчального процесу, тому на заняттях повинні переважати способи навчання, спрямовані не тільки на засвоєння системи мови. Таким чином, розглянуто декілька методів навчання іноземних мов: методу активізації резервних можливостей, особистісно-діяльнісного методу, особистісно орієнтованого навчання, лінгводидактичної моделі «міжмовної компетенції», які розглядаються нами у світлі сучасної моделі навчання іншомовного спілкування, і

дають підстави стверджувати, що тільки багатоаспектна комунікативна взаємодія викладача і студентів створює найкращі умови для навчання іноземної мови та формування особистості кожного студента.

Оскільки термін «метод» має різне тлумачення, класифікація методів навчання викликає певні труднощі, тому що в основі їх назв лежать найрізноманітніші ознаки. В залежності від того, який аспект мови переважає у навчанні, метод має назву граматичного чи лексичного. Згідно з тією роллю, яку відіграють рідна мова та переклад у процесі навчання іноземних мов, методи діляться на перекладні та безперекладні (прямі). Назва методу може бути зумовлена видом мовленнєвої діяльності, що складає мету навчання, у зв'язку з чим розрізняють усний метод та метод навчання читання. Отже, метою навчання іноземної мови у ВНЗ є оволодіння комунікативними компетенціями, що дозволять реалізувати знання студентів, навички для розв'язання конкретних комунікативних завдань в реальних життєвих ситуаціях.

Література:

1. Методика изучения языков. Метод Лозанова. – Суггестология – изучение внушения и внушаемости. – [Електронне видання] – Режим доступу: <http://filolingvia.com/publ/67-1-0-104>
2. Китайгородская Г.А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам / Г.А. Китайгородская. – М.: Высшая школа. – 1986. – 344 с.
3. Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Интенсивные методы обучения иностранным языкам и средняя школа. /Ф.М. Рабинович, Т.Е. Сахарова // Иностр. яз. в шк. – 1991. - № 1. – с.9-17.
4. Халеева И.И. Основы теории обучения пониманию иностранного языка (подготовка переводчика). - М.: Высшая школа, 1999.
5. A. Khapp - Potthoff, K.Khapp. Fremdsprachenlernen und lehren. Eine Einführung in die Didaktik vom Standpunkt der Zweitspracherwerbsforschung. Verl.W.Kohlhammer: Stuttgart, Berlin, Köln, Main, 1992